
gerezen bezwaren dat ze zich steeds 'een publiek [heeft] voorgesteld, dat de feiten onder oogen mag zien'. Uit de notulen van het bestuur van Steenbeek weten we dat bestuur en redactie herhaaldelijk over de kwestie hebben gediscussieerd. Zelfs wordt de mogelijkheid geopperd om voortaan elke verwijzing naar de prostitutie uit de almanak te weren. Dus ook het jaarlijkse verslag van Steenbeek, dat soms pittige gevalsbeschrijvingen bevatte. Was het niet de bedoeling een jaarboekje voor christelijke literatuur uit te geven? Waarom zou er in de almanak dan eigenlijk iets over prostitutie moeten staan?⁷⁴ Deze discussie is uiterst leerzaam. Er blijkt uit dat het bestuur en de redactie, na bijna dertig jaar, nog altijd geen duidelijk beeld hebben van wat de identiteit van het jaarboekje zou moeten zijn.

Helemaal zonder verwijzingen naar de prostitutie zal het niet gaan, besluit men. Maar de redactie belooft in haar voorwoord braafjes dat ze voortaan beter zal oppassen. Ze besluit nu met een opmerkelijke herinnering aan vroegere gebeurtenissen:

En ziehier nu het Jaarboekje, gelijk het overeenkomstig deze gedragslijn ditmaal tot stand kwam. Ook nu zoude men kunnen opmerken wat eene vroegere Redactie na eene dergelijke ervaring in de voorrede van den jaargang 1863 schreef: 'Hetgeen naar aanleiding van den laatstverschenen jaargang is voorgevallen en ter algemeene kennis is gebracht, heeft ook deze goede vrucht opgeleverd, dat ons jaarboekje zelf bij het groote publiek nog meer dan vroeger bekend is geworden.'⁷⁵

Dit letterlijke citaat uit een jaargang van twintig jaar eerder, waarin het ging over de rel rond Bosbooms-Toussaints bijdrage *De terugkeer van Golgotha*, brengt iets van de tragiek in de relatie tussen Réveil en drukpers aan het licht. De realisering van de eigen doelstellingen was gebaat bij financieel en publicitair succes. Maar tegelijk kon een werkelijk commercieel of publicitair succes haast niet anders worden gezien, dan als een signaal dat er iets fout was gegaan. Kennelijk hebben we, zo luidde de onuitgesproken rede-
nering dan, teveel concessies gedaan aan 'de wereld'.

74. Notulen bestuur Steenbeek (noot 36).

75. Voorwoord, *Magdalena* 1882.